

ISSN 2181-922X

O‘ZBEKISTON

TIL VA MADANIYAT

AMALIY FILOLOGIYA MASALALARI

2025 Vol. 1 (5)

www.aphil.tsuull.uz

Bosh muharrir:

Saodat Muhamedova

Mas'ul kotib:

Yekaterina Shirinova

Tahrir kengashi

Aynur O'zjan (Turkiya), Baydemir Husayn (Turkiya), Alfiya Yusupova (Rossiya), Luiza Samsitova (Rossiya), Almaz Ulvi (Ozarbayjon), Merveri Ismailova (Ozarbayjon), Abdulhay Sobirov, Manzura Abjalova, Xurshida Kadirova, Shoiria Isayeva, Nargiza Musulmonova, Munira Shodmonova, Oqila Turaqulova, Iroda Azimova, Dilafuz Xidoyatova, Dilrabo Elova, Elyor Xonnazarov, Xasan Akramov, Ra'no Azizova, Azimjon Davronov, Nasiba Jo'raqulova.

Jurnal haqida ma'lumot

“O'zbekiston: til va madaniyat. Amaliy filologiya masalalari” seriyasi - Oliy attestatsiya komissiyasi ilmiy nashrlar ro'yxatidagi “O'zbekiston: til va madaniyat” akademik jurnalining ilovasi hisoblanib, unda professor-o'qituvchilar, doktorantlar, stajor-tadqiqotchilar, mustaqil izlanuvchilar, magistrantlarning amaliy tilshunoslik, amaliy adabiyotshunoslik, kompyuter lingvistikasi, o'zbek tilini davlat tili va xorijiy til sifatida o'qitish, nashrlik ishi, qiyosiy tilshunoslik, lingvokulturologiya, psixolingvistika, sotsiolingvistika kabi sohalarga oid tadqiqotlari nashr qilinadi.

Jurnal ilovasi bir yilda to'rt marta chop etiladi.

O'zbek, rus va ingliz tillaridagi, shuningdek, boshqa turkiy tillarda yozilgan maqolalar qabul qilinadi.

Jurnalda kitoblarga yozilgan taqrizlar, adabiyotlar sharhi, konferensiyalar hisobotlari va tadqiqot loyihalari natijalari ham e'lon qilinadi.

Mualliflar fikri tahririyat nuqtayi nazaridan farq qilishi mumkin. “O'zbekiston: til va madaniyat. Amaliy filologiya masalalari” seriyasi 2022-yildan chiqa boshlagan.

Alisher Navoiy nomidagi Toshkent davlat o'zbek tili va adabiyoti universiteti.

O'zbekiston, Toshkent shahri, Yakkasaroy tumani,

Yusuf Xos Hojib ko'chasi, 103.

Email: aphil@tsuull.uz

Website: <http://www.aphil.tsuull.uz>

MUNDARIJA

AMALIY FILOLOGIYA

Мирвари Исмаилова

Научная концепция о происхождении тюрков в Передней Азии ...5

Nasiba Jo'raqulova

Xalq dostonlarida turkiy obraz tasviri14

Sohiba Gazibekova

Diniy tushunchalarni ifodalovchi leksik birliklarning poetik imkoniyatlari (Xayriddin Sulton asarlari misolida)25

Umida Abdullayeva

Badiiylik modusi - she'riyatdagi modifikatsion usul31

QIYOSIY TILSHUNOSLIK

Зульфия Ишкильдина, Луиза Самситова

Корневая морфема в русском и башкирском языках38

Xurshida Kadirova, Xankishi Məmmədov

"Gözəllik" komponentləri ilə paremioloji birliklərin iks-femik semantikasi49

Xurshida Kadirova, Odina Uralova

Turkiy va turk xalq maqollarining lingvistik tadqiqi59

Nargiza Aytniyazova

O'zbek va qoraqalpoq tillaridagi paremiyalarning lingvokulturologik aspekti75

O'ZBEK TILINI XORIJIY TIL SIFATIDA O'QITISH

Dilora Bahronova

Xorijliklarga o'zbek tilini o'qitishda til va madaniyat integratsiyasi ...84

LINGVOKULTUROLOGIYA

Shakhzoda Khayrullaeva

A linguacultural analysis of emotions through metaphors (in english and uzbek: anger, fear, love, and pride)90

PSIXOLINGVISTIKA

Dildora Salimova

Psixolingvistikada nutqni idrok etish masalasi102

SOTSIOLINGVISTIKA

Gulbahor Iskandarova, Yekaterina Shirinova

Bolalarda gender identifikatsiyasining lisoniy jihatdan xoslanishi ...111

Lobar Rahimqulova

Ijtimoiy tarmoqlardagi konfliktli yozishmalarda yosh xususiyatini ifodalovchi lingvistik va paralingvistik birliklar119

TIL TA'LIMI NAZARIYASI VA AMALIYOTI**Gulshan Asilova, Fatma Açık**

Ona tili ta'limida o'qib tushunish ko'nikmalarini rivojlantirish uchun matnlarni tanlash tamoyillari127

Турсуной Юсупова

Проблема подготовки обучающихся к текстообразительной деятельности путем выполнения грамматических заданий139

Мунира Шодмонова

Развитие критического мышления у студентов как педагогическая проблема150

Yekaterina Shirinova, Gulbahor Iskandarova

Til ta'limiga antroposentrik yondashuv masalasiga doir165

DINIY TUSHUNCHALARNI IFODALOVCHI LEKSIK BIRLIKLARNING POETIK IMKONIYATLARI (Xayriddin Sulton asarlari misolida)

Sohiba Gazibekova¹

Annotatsiya

Har bir ijodkor badiiy matnda qahramonlar nutqining ta'sirchanligiga, individualligiga va uning ruhiyatini ochib berishga e'tibor qaratadi. Qahramonlar nutqi va estetik ta'sirni kuchaytirish uchun ijodkordan tilning barcha leksik birliklaridan ustalik bilan foydalanish talab qilinadi. Bu borada diniy tushunchalar qahramonlar nutqining tabiiyligi va individualligini ta'minlash maqsadida badiiy matnga olib kiriladi. Ushbu maqolada diniy tushunchalarning badiiy matndagi o'rni, lingvopoetik vosita sifatidagi ahamiyati Xayriddin Sulton asarlari misolida yoritilgan.

Kalit so'zlar: *lingvopoetik tahlil, badiiy matn, diniy tushunchani ifodalovchi leksik birliklar, so'z qo'llash mahorati, ifodalilik.*

KIRISH

Ma'lumki, har qanday badiiy asar tili muayyan umumxalq tilini o'zida aks ettiradi, Tildagi o'zgarishlar, evrilishlar, rivojlanishlarning eng xolis ko'zgusi chinakam san'at darajasidagi badiiy adabiyotdi [Йўлдошев М 2008]. Bugunga kunga kelib, dunyo tilshunosligida lingvopoetika sohasi yildan yilga rivojlanib, bir qator yirik tadqiqotlar yuzaga kelyapti. Bu borada olib borilgan ishlar sifatida V.Y.Zadornova hamda A.A.Lipgartning keng ko'lamli faoliyatlarini so'nggi ilmiy qarashlar sifatida e'tirof etish mumkin. Lingvopoetika masalalari yuzasidan samarali tadqiqotlar olib borgan V.Y.Zadornova doktorlik dissertatsiyasida lingvopoetika sohasining aniq predmeti, maqsadi va muammolarini yaqqol ochib beradi. Tilshunos: "Matnning lingvopoetik jihatdan o'rganilishi tilning u yoki bu birligini shunchaki aniqlashga qaratilgan emas, balki badiiy asar ko'rsatadigan estetik ta'sirni so'z yordamida izohlashga

¹ *Gazibekova Sohiba Yusupovna* – TDYU qoshidagi akademik litsey bosh o'qituvchisi.

E-mail: sohibagazibekova@gmail.com

ORCID ID: 0009-0002-1626-7060

Iqtibos uchun: Gazibekova, S.Y. 2025. "Diniy tushunchalarni ifodalovchi leksik birliklarning poetik imkoniyatlari (Xayriddin Sulton asarlari misolida)". *O'zbekiston: Til va madaniyat. Amaliy filologiya masalalari*. 1 (5): 25-30.

DOI: 10.52773/tsuull.aphil.2025.1 (5)/ZAF05279

yo'naltirilgandir" [Andaniyazova G 2024], – deb fikrini asoslaydi. So'nggi yillarda o'zbek tilshunosligida ham muayyan bir ijodkorning tildan foydalanish mahorati, yozuvchining u yoki bu til sathi birliklarini qo'llashdagi o'ziga xosliklarini ko'rsatishga bag'ishlangan juda ko'p tadqiqotlar [bu haqda qarang]. yaratilayotgani kuzatiladi. Bugungi kundagi o'zbek lingvopoetikasi oldida turgan asosiy vazifalardan biri o'zbek adabiyotida o'z o'rniga ega bo'lgan ijodkorlar asarlarining lingvopoetik xususiyatlarini alohida tadqiq etish va o'ziga xos uslubini yoritishdir [Andaniyazova G 2024].

ASOSIY QISM

Ma'lumki, badiiy matnda qo'llangan diniy tushunchalarni ifodalovchi leksik birliklar ham ijodkorning badiiy niyatiga xizmat qiladi. Bilamizki, islom dini Movarounnahrda VIII asrdan kirib kela boshlagan. Islom diniga oid leksik birliklarning katta qismi arab tiliga mansub ekanligining sababi ham ushbu dinning arab diyorida paydo bo'lganidir. Ya'ni Qur'oni karim va hadisi shariflarning arab tilida ekanligi bilan bog'liqdir. Tilshunoslikda ham badiiy matnga kirgan diniy tushunchalar turli xil aspektlarda tadqiq qilinganini ko'rish mumkin [Mavlonov A 2023]. Xayriddin Sultonning tarixiy mavzudagi asarlarida ham diniy tushunchalar uchraydi. Ushbu maqolada diniy tushunchalar ayni bir diniy termin ma'nosida emas, balki ijodkor uchun poetik imkoniyat vazifasini bajarganlari tahlil qilindi. Masalan: *Ertasi kuni sahar turib so'fi yuzini yuvmasidan burun Turkmaniston – Eron chegara manzilida hozir-u nozir bo'ldik*. ("Boburiynoma", 27-bet)

Ushbu matndagi *so'fi yuzini yuvmasdan burun* birikmasi yaxlit butun birlik holicha badiiy matnga estetik ma'no yuklayapti. Ijodkor ushbu birlik o'rnida *boshqa bir* so'zni ham qo'llashi mumkin edi. Ammo ijodkor tomondan ko'zlangan maqsad yuzaga chiqmasdi. Ya'ni so'fi tahorat olib, odamlarni nomozga chorlashda qanchalik mas'uliyat bilan yondashsa, asar qahramonlari zimmasidagi mas'uliyat ham shunchalik mas'uliyatli ekanligiga urg'u berilgan.

Ma'lumki, *I(y)mon* so'zi izohli lug'atda *Allohga ishonch, diniy e'tiqod, umuman ishonch, ba'zan haqorat kabi* mazmunlarni ifodalaydi [O'zbek tilining izohli lug'ati 2022]. *Imoni sust* birikmasi esa diniy e'tiqodda oqsaydigan insonlarga nisbatan ishlatiladi. Quyidagi matnda esa diniy tushunchani ifodalovchi leksik birlik insonning tashqi fe'l-atvori bilan bog'liq tushunchaga qiyoslash orqali tarkibi kengaytirilgan va qahramon sajiyasi haqida yanaqa aniq tasavvur hosil qilishga keng poetik imkon yaratgan. *Qisiq ko'z, imoni ham harakatlari singari sust Muhammad Do'stni yaxshi*

xotirlaydi. Bu dog‘uli Tanbalni nayrang bilan laqillatib, Shayboniyga o‘tib ketgan edi. Asli haromnamak ekan, undan ham qochib, Andijon kentlarida fitna-g‘avg‘olar qilib yurganida Shayboniy qo‘liga tushdi-yu ko‘zlalarini o‘yib oldilar. (“Boburiynoma”, 27-bet)

Quyidagi badiiy matn parchasida **shaytonning so‘ziga kirmoq** birikmasi yaxlit bir ma‘noni, ya‘ni *jahl ustida biron xatti-harakatdan o‘zini tiya olmaslik, o‘zini bosa olmaslik* ma‘nolarini tugal ifodalash uchun xizmat qilgan. Matn davomidagi diniy tushunchani ifodalaydigan yana bir leksik birlik **iblis** so‘zi matnni yanada poetik jihatdan boyitgan. Ma‘lumki, ushbu so‘z mavjud lug‘atlarda “*Odamlarni din yo‘lidan ozdiruvchi, yomon yo‘lga boshlovchi mahluq; shayton. Ko‘chma ma’noda esa, iblisga xos xususiyatdagi odam* [O‘zbek tilining izohli lug‘ati 2022] kabi izohlar keltirilgan. Ijodkorning bu kabi birliklarni badiiy matnga olib kirishi qahramonning ayni damdagi holatini aniq tasavvur qilish imkonini bergan. Qarang: *Menga qara, bola, – dedim hansirab, tishlarim qisirlab singudek bo‘ldi, – meni kim deb o‘ylayapsan, maraz!?*

Shodiyor hech narsaga tushunmay, ko‘zlarini pirlpiratdi: – “Ha, ozmi? Kafedrada har doim shunchaga to‘g‘rilab berardi-ku?” “Yo‘qol ko‘zimdan!.. – dedim-u, shaytonning so‘ziga kirib unga qo‘l ko‘tardim. So‘nggi lahzada arang o‘zimni bosib, shaq-shaq qaltirab qichqirdim: – “Iblis, yo‘qol deyman, odamni dindan chiqarma!” (“Ko‘ngil ozadadur”, 62-bet)

Ijodkor bu kabi diniy tushunchalarni ifodalovchi leksik birliklarni badiiy matnga har bir o‘rinda ustalik bilan olib kirgan va aytmoqchi bo‘lgan fikrlarini diniy bilimlarga asosli tarzda tayangan holda, mushohada bilan ifodalaydi. Hamda ushbu tushunchaga xos unsurlar orqali fikrlarini dalillab boradi: *Tushunib ilg‘aganlarimning qisqacha mazmuni quyidagilardan iborat bo‘ldi: tariqat pirlarining asosiy maqsadi — payg‘ambarimiz alayhissalomning sunnatlarini qayta tiriltirishdir. Yana bir muddaolari esa xurofotga, bit‘at, jaholatga qarshi kurash olib borish. Janobi rasululloh aytgan ekanlarki: “Bit‘at va xurofotga berilgan kimsalar eng yomon kishilardir. Bit‘at va xurofotga berilgan inson to uni tark etmaguncha uning qilgan savoblarini Tangri qabul qilmaydi”. Tariqat yo‘liga kirishning eng birinchi va asosiy sharti — shaxs o‘z qalbini poklamog‘i zarur. Chunki qalb Olloh taoloning nazargohidir. Binobarin, Olloh nazargohi hisoblangan qalbni, ko‘ngilni pokiza tutmoq, umr bo‘yi shunga intilmoq — naqshbandiya ta‘limotining mohiyatidir. Xoja Bahovaddin asos solgan va rivojlantirgan bu ilohiy ta‘limot «Naqsh band bar dil band», ya‘nikim, Olloh nomini qalbingga naqsh aylagil,*

deya uqtiradi. ("Ko'ngil ozadadur", 62-bet) Umuman tahlillar asosida aytilish mumkinki, badiiy matnda diniy tushunchani ifodalaydigan leksik birliklar matnning didaktik quvvatini oshibgina qolmasdan, ijodkorning poetik imkoniyatlarini ham kengaytiradi.

XULOSA

Demak, badiiy matnda boshqa birliklar kabi diniy tushunchalarni ifodalovchi leksik birliklardan ham estetik ahamiyat, ushbu tushuncha bilan bog'lik emotsional mazmun ko'zda tutiladi. Bunday paytda ijodkor o'zining ma'lum bir voqealar oqimida ishtirok etayotgan qahramonining qaysidir yashirin, individual xususiyatini ifodalashni ko'zda tutadi va qahramoni nutqini jonli nutqqa yaqinlashtiradi, yashirin ijodiy qirrasini namoyon qiladi. Muallifning badiiy niyatiga xizmat qiladigan, o'quvchiga estetik ta'sir etish xususiyatiga ega bo'lgan bu kabi diniy tushunchalarni ifodalovchi leksik birliklar tahlili lingvopoetik ahamiyatga molikdir.

Adabiyotlar

- Аллаёров Т. 2020. Ўзбек тилидаги буйруқ ва сўроқ конструкцияларининг лингвопоэтик хусусиятлари: Филол. фан. бўйича фалс. д-ри (PhD) дисс. Тошкент.
- Анданиёзова Д. 2017. Бадий матнда ономастик birlikлар лингвопоэтикаси: Филол. фан. бўйича фалс. д-ри (PhD) дисс. автореф. Тошкент.
- Andaniyazova G. 2024. Sharof Boshbekov asarlarining lingvopoetik xususiyatlari. Filol. fan. b. f. d-ri (PhD) ... diss. Toshkent, 15-b.
- Mavlonov A. August, 2023. Diniy terminlarning "Saddi Iskandariy dostonida qo'llanish xususiyatlari" Oriental Renaissance: Innovative, educational, natural and social sciences . 279-281 -b.
- Ибрагимова Ф. 2011. Бадий матнда эллипсис ва антиэллипсис: Филол. фан. номз. ... дисс. автореф. Тошкент.
- Жамолиддинова Д. 2005. Бадий нутқда парантез birlikларнинг семантик-грамматик ва лингвопоэтик хусусиятлари: Филол. фан. номз. ... дисс. автореф. Тошкент.
- Жамолиддинова Д. 2021. Бадий матнда терминларнинг лингвопоэтик ва лингвокультурологик хусусиятлари: Филол. фан. д-ри (DSc) дисс. автореф. Тошкент.
- Матназаров Ж. 2022. Матназар Абдулҳаким шеърлари лингвопоэтикаси: Филол. фан. бўйича фалс. д-ри (PhD) дисс. автореф. Урганч.
- Муқимова З. 2020. Ўткир Ҳошимов асарлари тилининг лингвопоэтик ва лингвомаданий хусусиятлари: Филол. фан. бўйича фалс. д-ри (PhD) дисс. Тошкент.
- Тошхўжаева Ш. 2017. Эркин Аъзам асарлари лингвопоэтикаси: Филол. фан. бўйича фалс. д-ри (PhD) дисс. автореф. Фарғона.

- Турдалиева Д. 2019. Ўзбек халқ мақолларининг лингвопоэтик хусусиятлари: Филол. фан. бўйича фалсафа доктори (PhD) дисс. Фарғона.
- Hayriddin Sulton. 1997. Boburiynoma. Toshkent: "Sharq" nashriyot-matbaa aksiyadorlik kompaniyasi bosh tahririyati.
- Hayriddin Sulton. 2005. Saodat sohili. Toshkent: G'.G'ulom nomidagi nashriyot-matbaa ijodiy uyi.
- Якубова М. 2022. Эркин Самандар шеърятининг лингвопоэтик хусусиятлари: Филол. фан. бўйича фалс. д-ри (PhD) дисс. Урганч.
- Yuldashev J. 2023. Usmon Nosir she'riyati lingvopoetikasi: Filol. fan. bo'yicha fals. d-ri (PhD) diss. avtoref. Toshkent.
- Йўлдошев М. 2008. Бадий матн лингвопоэтикаси: Монография. Тошкент: Фан, 8-б.
- O'zbek tilining izohli lug'ati. II jild, 2022. Toshkent: G'.G'ulom nomidagi nashriyot-matbaa ijodiy uyi, 505-b.

POETICAL POSSIBILITIES OF LEXICAL UNITS EXPRESSING RELIGIOUS CONCEPTS (On the example of the works of Hayriddin Sultan)

Gazibekova Sohiba¹

Abstract

Each creator pays attention to the expressiveness, individuality and revealing of the spirit of the characters' speech in the literary text. In order to enhance the speech of the characters and the aesthetic effect, the creator is required to skillfully use all the lexical units of the language. In this regard, religious concepts are introduced into the literary text in order to ensure the naturalness and individuality of the characters' speech. This article discusses the role of religious concepts in the literary text, their significance as a linguopoetic tool using the example of the works of Hayriddin Sultan.

Key words: linguopoetic analysis, literary text, lexical units expressing a religious concept, vocabulary mastery, expressiveness.

¹ *Gazibekova Sohiba Yusupovna* – Head teacher of the academic lyceum at TSYU.

E-mail: sohibagazibekova@gmail.com

ORCID: 0009-0002-1626-7060

For citation: Gazibekova, S.Y. 2025. "Poetical possibilities of lexical units expressing religious concepts (on the example of the works of Hayriddin Sultan)". *Uzbekistan: Language and Culture. Issues of Applied Philology*. 1 (5): 25-30.

References

- Allayorov T. 2020. O'zbek tilidagi buyruq va so'roq konstruksiyalarining lingvopoehtik xususiyatlari: filol. fan. bo'yicha fals. d-ri (PhD) diss. Toshkent.
- Andaniyozova D. 2017. Badiiy matnda onomastik birliklar lingvopoehtikasi: filol. fan. bo'yicha fals. d-ri (PhD) diss avtoref. Toshkent.
- Andaniyazova G. 2024. Sharof Boshbekov asarlarining lingvopoehtik xususiyatlari. Filol. fan. b. f. d-ri (PhD) ... diss. Toshkent, 15-b.
- Mavlonov A. August, 2023. Diniy terminlarning "Saddi Iskandariy dostonida qo'llanish xususiyatlari" Oriental Renaissance: Innovative, educational, natural and social sciences . 279-281- b.
- Ibragimova F. 2011. Badiiy matnda ehllipsis va antiehlipsis: Filol. fan. nomz. ... diss. avtoref. Toshkent.
- Zhamoliddinova D. 2005. Badiiy nutqda parantez birliklarning semantik-grammatik va lingvopoehtik xususiyatlari: Filol. fan. nomz. ... diss. avtoref. Toshkent.
- Zhamoliddinova D. 2021. Badiiy matnda terminlarning lingvopoehtik va lingvokul'trologik xususiyatlari: Filol. fan. d-ri (DSc) diss. avtoref. Toshkent.
- Matnazarov Z. 2022. Matnazar Abdulhakim she'riyati lingvopoehtikasi: Filol. fan. bo'yicha fals. d-ri (PhD) diss. avtoref. Urganch.
- Muqimova Z. 2020. O'tkir Khoshimov asarlari tilining lingvopoehtik va lingvomadaniy xususiyatlari: filol. fan. bo'yicha fals. d-ri (PhD) diss. Toshkent.
- Toshkho'zhaeva Sh. 2017. Erkin A'zam asarlari lingvopoehtikasi: filol. fan. bo'yicha fals. d-ri (PhD) diss. avtoref. Farg'ona.
- Turdaliev D. 2019. O'zbek xalq maqollarining lingvopoehtik xususiyatlari: filol. fan. bo'yicha falsafa doktori (PhD) diss. Farg'ona.
- Xayriddin Sulton. 1997. Boburiynoma. Toshkent: "Sharq" nashriyoti-matbaa aksiyadorlik kompaniyasi bosh tahririyati.
- Xayriddin Sulton. 2005. Saodat sohili. Toshkent: G'.G'ulom nomidagi nashriyot-matbaa ijodiy uyi.
- Yakubova M. 2022. Ehrkin Samandar she'riyatining lingvopoehtik xususiyatlari: filol. fan. bo'yicha falsafa doktori (PhD) diss. Urganch.
- Yuldashev J. 2023. Usmon Nosir she'riyati lingvopoehtikasi: filol. fan. bo'yicha falsafa doktori (PhD) diss. avtoref. Toshkent.
- Yo'ldoshev M. 2008. Badiiy matn lingvopoehtikasi: Monografiya. Toshkent: Fan, 8-b.
- O'zbek tilining izohli lug'ati. II jild, 2022. Toshkent: G'.G'ulom nomidagi nashriyot-matbaa ijodiy uyi, 505-b.

MAQOLA TAQDIM QILISH TALABLARI

O'zbekiston: til va madaniyat (O'zTM) – zamonaviy O'zbekiston (sobiq Turkiston) bilan bog'liq bevosita Markaziy Osiyo mintaqasini birlashtiradigan til, tarix, san'at, etnografiya, madaniyat va ijtimoiy fanlar sohalarini qamrab olgan ilmiy jurnaldir. O'zTM munozarali, zamonaviy, innovatsion, konseptual jihatdan qiziqarli, original mavzudagi ilmiy tadqiqotlarni nashr qiladi. Jurnal lingvistika, adabiyotshunoslik, tarjimashunoslik, din, falsafa, ilohiyot, fan, ta'lim, metodika, sotsiologiya, psixologiya, tarix, madaniyat, san'at, etnologiya, etnografiya, antropologiyaga oid ilmiy yo'nalishdagi maqolalar va taqrizlar hamda konferensiya hisobotlarini qabul qiladi.

I. Maqola taqdim etish uchun umumiy talablar

Qo'lyozmalar o'zbek, ingliz, rus, fors, shuningdek, boshqa turkiy tillarda ham qabul qilinadi. Agar muallif o'z maqolasini jurnalning muayyan sonida nashr ettirmoqchi bo'lsa, unda qo'lyozma jurnal nashridan kamida besh oy oldin taqdim etilishi lozim.

Qo'lyozmalar MS Word (.doc) formatida (uzlangcult@gmail.com) elektron pochta-siga yuboriladi. Iqtiboslar va izohlar uchun MS Word menejerini qo'llash mumkin.

Barcha qo'lyozmalar tahririyatga muallif (mualliflar) haqidagi qisqacha ma'lumot bilan taqdim etiladi.

Asosiy matn *Times New Roman* shrifti, 14 hajm, satr oralig'i 1 interval, hoshiyalar chapdan 3 sm, o'ngdan 1,5 sm, yuqori va pastdan 2 sm bo'lishi kerak.

Maqolalar *The Chicago Manual of Style, 16th Edition* formatida shakllantiriladi. Maqola matni 3 000–5 000 so'zdan iborat bo'lishi kerak.

O'zbek va ingliz tillarida 100–150 so'zdan iborat abstrakt (Abstrakt) va 5–10 so'zdan kam bo'lmagan kalit so'zlar (o'zbek va ingliz tillarida). Abstraktda maqolaning qisqacha mazmuni va dolzarbligi, tadqiqot natijalari aks etishi lozim.

Adabiyotlar ro'yxati 5 sahifadan oshmasligi kerak.

Kitobga taqriz (ingliz yoki boshqa tillarda bo'lishi mumkin) 1500 so'zdan oshmasligi talab etiladi.

Taqriz formati: 1) sarlavha: kitob nomi, muallif (mualliflar), nashr qilingan shahar: nashriyot nomi, nashr yili, sahifasi soni. Narxi, ISBN raqami, (qattiq/yumshoq muqova); 2) taqriz so'ngida: taqrizchining F.I.O., ish joyi, pochta manzili.

II. Maqola bo'limlarini rasmiylashtirish

Maqola nomi – normal harflarda, to'q bo'yoqda, 16 hajm.

Maqola nomi o'zbek va ingliz tillarida (agar maqola boshqa tilda yozilgan bo'lsa, maqola yozilgan til va ingliz tilida) beriladi.

Maqola kirish, asosiy qism bo'limlari va xulosadan tashkil topadi.

Maqola bo'limlari sarlavhasi – to'q bo'yoqda, 14 hajm.

III. Maqolada tarjimalardan foydalanish

Boshqa tillardagi matn yoki boshqa manbalar tarjimoni aniq ko'rsatilishi kerak. Agar matn maqola muallifi tomonidan tarjima qilingan bo'lsa, u holda "tarjima muallifniki" shaklida beriladi.

Rasmiy nashrdan olingan tarjima-matn tahrir qilinmaydi.

Zarur holatda tarjima matnga sana, turli diakritik belgilar va boshqa elementlar kiritilishi mumkin.

Tarjima qilingan matn olingan manba nomi asl holicha beriladi. Zarur deb topilsa, uning nomi qavs ichida berilishi mumkin.

Geografik nomlar tarjima qilinmaydi va asl shaklida beriladi.

Tashkilotlar nomi tarjima qilinmaydi va asl shaklida beriladi.

Davr nomi rasmiy qabul qilingan shaklda beriladi.

IV. Ko'chirma va tarjima parchaning berilishi

Manbadan olingan ko'chirma parcha asosiy matndan 1 qator tashlab ajratiladi, satr oralig'i 1 interval, markazda, 12 hajmda yoziladi.

Ko'chirmaning tarjimasi qavs ichida () satr boshidan yozilishi kerak. Bunday ko'chirma *Times New Roman* shrift, 12 hajm, normal yozuvda beriladi.

V. Havola va izohlar berish

Manbaga havola matn ichida to'rtburchak qavsda [] beriladi. Havola qilingan manbalar bir nechta bo'lsa, ular nuqtali vergul (;) bilan ajratiladi.

Izohlar tegishli sahifa pastida, tartib raqami bilan joylashtiriladi.

VI. Qo'lyozma (toshbosma) manbalar va nashr etilgan asarlar bibliografiyasi

Bibliografiyada muallif yoki asar nomi satr boshidan, boshqa barcha qatorlari xatboshidan yoziladi. Adabiyotlar *bibliografiyada* o'zbek lotin alifbosi tartibida ko'rsatiladi.

V.1. Qo'lyozma va toshbosma manbalar bibliografiyasi

Qo'lyozma yoki toshbosma manbalarni bibliografiyada o'zi yozilgan grafikada berish maqsadga muvofiq. Lotin alifbosidagi transliteratsiyasini berish ham mumkin. Ba'zan qo'lyozma asarning nomi muallif ismidan oldin yozilishi ham mumkin.

Muallif nomi. Ko'chirilgan asr (agar mavjud bo'lsa). Asar nomi. Qo'lyozma (toshbosma): saqlanayotgan joy, inventar raqam.

Xondamir. XV asr. Makorim ul-axloq. Qo'lyozma: O'zFASHI, № 742.

Matnda qo'lyozma (toshbosma)ga havola berish:

[Xondamir, Makorim, 17^a]

VII.2. Kitoblar uchun

Bibliografiya:

Familiya, ism. Nashr yili. *Kitob nomi*. Shahar: Nashriyot nomi.

Qudratullayev, Hasan. 2018. *Boburning adabiy-estetik olami*. Toshkent: Ma'naviyat.

Matnda kitobga havola:

[Familiya kitob nashr yili, sahifa raqami]

[Qudratullayev 2018, 99]

Agar bir muallifning bir yilda nashr qilingan kitoblaridan foydalanilgan bo'lsa, bibliografiya kitobning nashr yili o'zbek lotin alifbosi harflari bilan ajratilib ko'rsatiladi.

Sirojiddinov, Shuhrat. 2011 (a). *Alisher Navoiy: manbalarining qiyosiy-tipologik, tekstologik tahlili*. Toshkent: Akademnashr.

Sirojiddinov, Shuhrat. 2011 (b). *O'zbek adabiyotining falsafiy sarchashmalari*. Toshkent: Akademnashr.

Matnda kitobga havola:

[Sirojiddinov 2011 (a), 99]

[Sirojiddinov 2011 (b), 67]

Ikki muallif tomonidan yozilgan kitobni bibliografiya berish tartibi:

Familiya, Ism va Ism Familiya. Nashr yili. *Kitobning nomi*. Shahar: Nashriyot nomi.

Abdurahmonov, G'anjon, Alibek Rustamov. 1984. *Navoiy tilining grammatik xususiyatlari*. Toshkent: Fan.

Matnda kitobga havola:

[Familiya va Familiya nashr yili, sahifa raqami]

[Abdurahmonov, Rustamov 1984, 52]

Agar kitobning uch va undan ortiq muallifi bo'lsa, bibliografiya barcha mualliflarning ismi to'liq yoziladi. Bunday kitobga havola qilinganda, birinchi muallifning ismi yozilib, davomida *va boshqalar* deb ko'rsatiladi:

[Familiya va boshqalar nashr yili, sahifa raqami]

[Vohidov va boshqalar 2010, 847]

Kitob yoki to'plam maqolasini bibliografiya berish tartibi:

Familiya, ism. Nashr yili. "Maqola nomi." *Kitob yoki to'plam nomi*, Ism Familiya, Ism Familiya muharrirligida, maqola sahifasi raqamlari. Shahar: Nashriyot.

Abdug'afurov, Abdurashid. 2016. "Badoye' ul-bidoya"ning tuzilish sanasi". *XX asr o'zbek mumtoz adabiyotshunosligi*, Olim To'laboyev muharrirligida, 174–184. Toshkent: "O'zbekiston milliy ensiklopediyasi" Davlat ilmiy nashriyoti.

Matnda kitob yoki to'plam maqolasiga havola:

[Familiya nashr yili, sahifa raqami]

[Abdug'afurov 2016, 176]

Elektron shaklda nashr qilingan kitoblar uchun:

Elektron kitobning bir nechta formati bo'lsa, bibliografiya foydalanilgan format ko'rsatiladi. Elektron kitobning internet manzili (URL) hamda shu manba olingan sana ko'rsatilishi lozim.

Elektron kitobni bibliografiyada berish:

Familiya, Ism. Nashr yili. *Kitob nomi*. Shahar: Nashriyot nomi. URL. Foydalanilgan sana.

Mamatov, Ulug'bek. 2018. *O'zbekiston madaniyatida tarixiy janrdagi tasviriy san'at asarlari*. Toshkent: Mumtoz so'z. <https://kitobxon.com/uz/catalog/sanat/>. 12.03.2019.

Matnda elektron kitobga havola:

[Familiya nashr yili, sahifa raqami]

[Mamatov 2018, 11]

Ikki muallif tomonidan yozilgan elektron kitobni bibliografiyada berish tartibi:

Familiya, Ism va Ism Familiya. Nashr yili. *Kitobning nomi*. Shahar: Nashriyot nomi. Internet adres (URL).

Sirojiddinov, Shuhrat va Sohiba Umarova. 2017. *O'zbek matnshunosligi qirralari*. Chikago: Chikago universiteti nashriyoti. <http://press-pubs.uchicago.edu/founders/>.

Matnda elektron kitobga havola:

[Familiya nashr yili, sahifa raqami]

[Sirojiddinov 2017, 19-hujjat]

VII.3. Jurnal maqolasi uchun

Chop etilgan jurnal maqolasini bibliografiyada berish tartibi:

Familiya, Ism. Nashr yili. "Maqola nomi". *Jurnal nomi* jurnal soni: maqola sahifalari.

Mahmudov, Nizomiddin. 2013. "Termin, badiiy so'z va metafora". *O'zbek tili va adabiyoti* 4: 3 – 8.

Matnda jurnal maqolasiga havola:

[Familiya nashr yili, sahifa raqami]

[Mahmudov, 2013, 5]

Elektron jurnal uchun:

Elektron jurnal uchun jurnalning DOI manzili ko'rsatiladi. Agar DOI manzili mavjud bo'lmasa, internet adresi ko'rsatilishi kerak (URL). DOI – bu o'zgarmas ID bo'lib, internet tarmoqlarining elektron adreslari tizimiga ulangan, ya'ni manbani boshqaruvchi <http://dx.doi.org/> manzildir.

Elektron jurnal maqolasini bibliografiyada berish:

Familiya, Ism. Nashr yili. "Maqola nomi." *Jurnal nomi* jurnal soni: maqola sahifalari. DOI adres (yoki URL).

Aminov, Hasan. 2018. "O'zbekiston san'atida temuriylar siymosi". *O'zbekistonda xorijiy tillar* 2: 246 – 253. doi: 10.36078/1596780051.

Matnda maqolaga havola:

[Familiya nashr yili, sahifa raqami]

[Aminov 2018, 248]

7.4. Gazeta yoki ilmiy-ommabop jurnal uchun

Gazeta yoki ilmiy-ommabop jurnal maqolasiga havola matn shaklida beriladi (masalan, Muhammadjon Imomnazarovning 27.02.2005dagi "O'zbekiston adabiyoti va san'ati" gazetasida chop etilgan maqolasida

aytilganidek...); odatda, bunday manbalar umumiy adabiyotlar ro'yxatida keltirilmaydi. Agar keltirilsa, kitoblarga qo'yiladigan talablarga asosan beriladi.

Agar onlayn maqolaga havola berilayotgan bo'lsa, uning internet manzili (URL), maqola olingan sana ko'rsatilishi kerak.

Gazeta yoki ilmiy-ommabop jurnal maqolasini bibliografiyada berish tartibi:

Familiya, Ism. Nashr yili. "Maqola nomi." *Gazeta-Jurnal nomi*, nashr sanasi. Imomnazarov, Muhammadjon. 2005. "Jomiy "Xamsa" yozganmi?." *O'zbekiston adabiyoti va san'ati*, January 25.

Matnda maqolaga havola:

[Familiya nashr yili, sahifa raqami]

[Imomnazarov 2005, 4]

Elektron gazeta yoki ilmiy-ommabop jurnal maqolasini bibliografiyada berish:

Familiya, Ism. Nashr yili. "Maqola nomi." *Jurnal nomi*, nashr sanasi. Internet adres.

Jabborov, Rustam. 2019. "Navoiyning Tabrizda yashagan xorazmlik kotibi". *UZA: O'zbekiston Milliy axborot agentligi*, 08.12. <https://uza.uz/uz>.

Matnda maqolaga havola:

[Familiya nashr yili, sahifa raqami]

[Jabborov 2010, 17]

Maqola so'ngida foydalanilgan adabiyotlar o'zbek lotin alifbosi tartibida beriladi. Adabiyotlar ro'yxati ikki qismdan iborat bo'lishi, birinchi qismda foydalanilgan adabiyot chop etilgan grafikada yuqorida ko'rsatilgan shaklda rasmiylashtirilishi, ikkinchi qismda esa barcha foydalanilgan adabiyotlar o'zbek lotin alifbosida berilishi talab qilinadi. Misol uchun:

Adabiyotlar

Баранов, Х.К. 1958. Арабско – русский словарь. Москва: Наука.

Adabiyotlar

Baranov, X.K. 1958. Arabsko – russkiy slovar. Moskva: Nauka.

Maqolani rasmiylashtirish talablarining ingliz tilidagi variantini "*The Chicago Manual of Style, 16th Edition*" qo'llanmasi yoki <https://www.chicagomanualofstyle>. havolasidan ko'rib olishingiz mumkin.

GUIDELINES FOR CONTRIBUTORS

Uzbekistan: Language and Culture is an academic journal, publishing research in linguistics, history, literature, translation studies, arts, ethnography, philosophy, anthropology and social studies. We aim to publish cutting edge, innovative, conceptually interesting, original case studies and new research, which shape and lead debates in multifaceted studies. We do not publish economic analyses or policy papers. Any opinions and views expressed in publications are the opinions and views of

the authors, and the publishers are not responsible for the views/ reviews of the contributors.

The journal is published four times a year. The language of articles can be English, Russian and Uzbek. Other Turkic languages are also welcomed. In addition to research articles, the journal welcomes book reviews, literature overviews, conference reports and research project announcements.

1. General

- Submission Guideline

1. Manuscripts may be submitted at any time during the year. However, if the author wishes to have his/her manuscript published in a certain issue of the journal, the submission should be made at least five months in advance of the proposed publication date.

2) Manuscripts should be submitted by email (uzlangcult@gmail.com) as an attachment in MS Word document (.doc) format and use MS Word Source.

3) All manuscripts should be submitted with a cover page including an email address, a mailing address and a short introduction about the author(s) /contributor(s)'.

2. Manuscript format

1) The main texts should be written in Times New Roman font, 12 point, and single-spaced in 44 pagination with 1-inch margins.

2) Submissions must follow the author-date system of The Chicago Manual of Style, 16th Edition.

3) Quotations are given in brackets in the text.

4) A research article should normally be no more than 9,000 words in length, including the following contents:

- an abstract of 150-200 words (in English, Russian, and Uzbek) and seven to ten keywords;

- a list of references of no more than five (5) pages;

- tables and figures, if any.

5) A book review should generally be about 1,500 English words (or other languages) in length, and must include the heading and closing in the following format:

- Heading: Title of the Book. By Author's Name(s). City of Publication: Publisher Name, Year. pp. Price, ISBN:, (hardcover/paperback).

- Closing: Book reviewer's name, affiliation and postal address at the end.

6) Style Points Headings. Limit: Four levels.

Level 1. Title Style (e.g. the first letter of each word upper case, except prepositions), Bold, and 14 point.

Level 2. Title Style, Italics, 14 Point.

Level 3. Modified "down" style (first letter upper case, or first letter of first two words if the first word is an article), Bold, and 12 point.

Level 4. Modified down style, Bold, 11 point.

3. Style and Usage

1) Translation

- Translated excerpts from classical texts or non-English sources should be annotated with clarification of its original/published language and translator. Likewise, "Author's own" translations of quoted texts should be noted as such.

- The author is expected to provide an English translation of key terms in the work, rather than a translator without expertise in the subject.

- Excerpts or quoted texts from published translation will not be edited. However, UzLC editors may query or modify translations of key terms or texts provided by the author.

- Where necessary, short supplementary information such as dates, an item in its original characters, or the Romanized form of a non-English item, may be included.

- Names of foreign publishers, and titles of sources published in a foreign language should primarily appear in Romanized form without translation. However, if necessary, a translation may be added in brackets ([]).

2) Names and Terms

- Place Names (foreign):

Designation for division of areas should be either translated or hyphenated after the given area name.

Designation for geographical/structure names are not hyphenated, and appear without the equivalent English term.

Institutional names are considered proper nouns. Their names should appear following the preference of the individual institutions.

3) The descriptive designation of a period is usually lowercase, except for proper names or traditionally capitalized terms.

4. Quotation

1) Block Quotations:

- A block quotation should start with double line spacing and an indentation from the left margin. From the second paragraph of the block quotation, additional paragraph indentation is needed.

Texts in block quotation should be written in Times New Roman 10 pts., and not be entirely italicized.

5. Others

1) There is one space after sentence punctuation and not two.

2) The end parenthesis, closing quotation mark, and footnote numbers come after the sentence punctuation.

3) For parentheses within parentheses, use brackets ([]).

6. Basic Citation Format

The following examples illustrate citations using the **author-date** system. Each example of a reference list entry is accompanied by an example of a corresponding parenthetical citation in the text. For more details and many more examples, see chapter 15 of *The Chicago Manual of Style*.

BOOK

Reference List (hanging indent):

Pollan, Michael. 2006. *The Omnivore's Dilemma: A Natural History of How Eating Has Evolved*. New York: Penguin.

In Text Cite:

[Pollan 2006, 99–100]

Reference List (hanging indent):

Ward, Geoffrey C., and Ken Burns. 2007. *The War: An Intimate History, 1941–1945*. New York: Knopf.

In Text Cite:

[Ward and Burns 2007, 52]

For four or more authors, list all of the authors in the reference list; in the text, list only the first author, followed by et al. (“and others”):

[Barnes et al. 2010, 847]

Reference List (hanging indent) book chapter:

Kelly, John D. 2010. “Seeing Red: Mao Fetishism, Pax Americana, and the Moral Economy of War.” In *Anthropology and Global Counterinsurgency*, edited by John D. Kelly, Beatrice Jauregui, Sean T. Mitchell, and Jeremy Walton, 67–83. Chicago: University of Chicago Press.

In Text Cite:

[Kelly 2010, 77]

Chapter of an edited volume originally published elsewhere (as in primary sources):

Reference List (hanging indent) book originally published elsewhere:

Cicero, Quintus Tullius. 1986. “Handbook on Canvassing for the Consulship.” In *Rome: Late Republic and Principate*, edited by Walter Emil Kaegi Jr. and Peter White. Vol. 2 of University of Chicago Readings in Western Civilization, edited by John Boyer and Julius Kirshner, 33–46. Chicago: University of Chicago Press. Originally published in Evelyn S. Shuckburgh, trans., *The Letters of Cicero*, vol. 1 (London: George Bell & Sons, 1908).

In Text Cite:

[Cicero 1986, 35]

BOOK PUBLISHED ELECTRONICALLY

If a book is available in more than one format, cite the version you consulted. For books consulted online, list a URL; include an access date only if one is required by your discipline. If no fixed page numbers are available, you can include a section title or a chapter or other number.

Reference List (hanging indent):

Austen, Jane. 2007. *Pride and Prejudice: A Novel in Five Books*. New York: Penguin Classics. Kindle edition.

In Text Cite:

[Austen 2007, 101]

Reference List (hanging indent):

Kurland, Philip B., and Ralph Lerner, eds. 1987. *The Founders' Constitution*. Chicago: University of Chicago Press. <http://press-pubs.uchicago.edu/founders>

In Text Cite:

[Kurland and Lerner, chap. 10, doc. 19]

JOURNAL ARTICLE**Article in a print journal**

In the text, list the specific page numbers consulted, if any. In the reference list entry, list the page range for the whole article.

Reference List (hanging indent):

Weinstein, Joshua I. 2009. "The Market in Plato's Republic." *Classical Philology* 104:439–58.

In text cite:

[Weinstein 2009, 440]

Article in an online journal

Include a DOI if the journal lists one. A DOI is a permanent ID that, when appended to <http://dx.doi.org/> in the address bar of an Internet browser, will lead to the source. If no DOI is available, list a URL. Include an access date only if one is required by your discipline.

Reference List (hanging indent):

Kossinets, Gueorgi, and Duncan J. Watts. 2009. "Origins of Homophily in an Evolving Social Network." *American Journal of Sociology* 115:405–50. doi:10.1086/599247.

In text cite:

[Kossinets and Watts 2009, 411]

Article in a newspaper or popular magazine

Newspaper and magazine articles may be cited in running text ("As Sheryl Stolberg and Robert Pear noted in a New York Times article on February 27, 2010..."); they are commonly omitted from a reference list. The following examples show more formal versions of the citations. If you consulted the article online, include a URL; include an access date only if your discipline requires one. If no author is identified, begin the citation with the article title.

Reference List (hanging indent):

Mendelsohn, Daniel. 2010. "But Enough about Me." *New Yorker*, January 25.

In text cite:

[Mendelsohn 2010, 68]

Reference List (hanging indent):

Stolberg, Sheryl Gay, and Robert Pear. 2010. "Wary Centrists Posing Challenge in Health Care Vote." *New York Times*, February 27. <http://www.nytimes.com/2010/02/28/us/politics/28health.html>.

In text cite:

[Stolberg and Pear 2010, 12]

WEBSITE

A citation to website content can often be limited to a mention in the text ("As of July 19, 2008, the McDonald's Corporation listed on its website . . ."). If a more formal citation is desired, it may be cited as in the examples below. Because such content is subject to change, include an access date or, if available, a date that the site was last modified. In the absence of a date of publication, use the access date or last-modified date as the basis of the citation.

Bibliography (hanging indent):

Google. 2009. "Google Privacy Policy." Last modified March 11. <http://www.google.com/intl/en/privacypolicy.html>.

In text cite:

[Google 2009]

Reference List (hanging indent):

McDonald's Corporation. 2008. "McDonald's Happy Meal Toy Safety Facts." <http://www.mcdonalds.com/corp/about/factsheets.html>.

In text cite:

[McDonald's 2008]

Jurnal 2017-yil 26-oktabrda O'zbekiston Respublikasi Matbuot va axborot agentligi tomonidan №0936 raqami bilan ro'yxatdani o'tgan. Tahririyatga kelgan maqolalar mualliflarga qaytarilmaydi.

Jurnal O'zbekiston Respublikasi Oliy Attestatsiya Komissiyasi tomonidan filologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD) va fan doktori (DSc) dissertatsiyalari asosiy ilmiy natijalari chop etilishi lozim bo'lgan ro'yxatga kiritilgan (30.10.2921.№308/6).

Manzil: O'zbekiston, Toshkent sh., Yakkasaroy tumani, Yusuf Xos Hojib ko'chasi, 103.

Email: aphil@tsuull.uz

Website: <http://www.aphil.tsuull.uz>